

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 6 (949) 10 ЛЮТАГА 2010 г.

Пастанова Сакратарыяту ТБМ

9 лютага 2010 года

г. Минск

Аб правядзенні III Агульнанацыянальной беларускай дыктоўкі.

Сакратарыят ТБМ у адпаведнасці з планам работы ТБМ на 2010 год, зацверджаным на паседжанні Рады ТБМ 27.01.2010 пастаноўляе:

1. Менскай гарадской арганізацыі ТБМ:

1. Правесці I этап III Агульнанацыянальной дыктоўкі, прысвечанай 20-м угодкам прыняцца Закона “Аб мовах” у Беларусі і з нагоды міжнароднага Дня роднай мовы 21 лютага 2010 у памяшканнях тэатра “Зіч”, размешчаных у цокальным паверсе касцёла св. Сымона і св. Алены на пл. Незалежнасці. Пачатак абл 11-й гадзіне. Адказныя: спадарыня А. Анісім і спадар А. Чечат.

З нагоды Міжнароднага дня роднай мовы правесці разам з ЗБС “Бацькаўшчына” у межах кампаніі “Будзьма” презентацию незалежных беларускамоўных выданняў у памяшканні тэатра “Зіч” па вышэйзгаданым адресе. Пачатак а 13-й гадзіне. Адказны спадар Э. Акулін.

2. Правесці II этап III Агульнанацыянальной дыктоўкі 15 сакавіка 2010 года у памяшканні сядзібы ТБМ (вул. Румянцева, 13). Пачатак а 18 гадзіне. Адказны спадарыня А. Анісім.

3. Правесці III этап III Агульнанацыянальной дыктоўкі 25 сакавіка 2010 г. у памяшканні сядзібы ТБМ. Пачатак а 18-й гадзіне. Адказная спадарыня А. Анісім.

4. III Агульнанацыянальная дыктоўка праводзіцца сумесна з ЗБС “Бацькаўшчына” у межах кампаніі “Будзьма”. Тэкст дыктоўкі - па творы Ўладзіміра Каракевіча.

II. Рэгіянальным арганізацыям ТБМ правесці III Агульнанацыянальную дыктоўку ў трох этапах: 21 лютага, 15 і 25 сакавіка 2010 года ў адпаведнасці са сваімі планамі і магчымасцямі.

Адміністрацыя Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь

Галоўнае ўпраўлінне па работе
са зваротамі грамадзян і
юрыдычных асоб

220016 г. Мінск, рэзідэнцыя Прэзідэнта,
тэл. 222-32-17 факс 226-06-10
E-mail: contact@president.gov.by

Администрация Президента
Республики Беларусь

Главное управление по работе
с обращениями граждан и
юридических лиц

220016 г. Минск, резиденция Президента,
тел. 222-32-17, факс 226-06-10
E-mail: contact@president.gov.by

27 студзеня 2010 г. № 10/535-286

Старшыні грамадскага аб’яднання
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны”

Трусыну А.А.
вул. Румянцева, д. 13, 220005, г. Мінск.

Паважаны Алег Анатольевіч!

У сувязі са зваротам грамадскага аб’яднання “Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны” аб стварэнні беларускага англомоўнага гістарычнага часопіса інфармуем, што на 1 студзеня 2010 г. у Дзяржаўным реестре сродкаў масавай інфармацыі Рэспублікі Беларусь уключана 14 газет, 84 часопісы, 4 блюлетні і 3 інфармацыйных агенцтваў, адной з моў публікаций якіх з’яўляецца па ўмовах дзяржаўнай рэгістрацыі англійская мова.

Вядучымі друкаванымі выданнямі, што выходзяць на англійскай мове і асвяляюць у тым ліку культурную і гістарычную тэматыку, з’яўляюцца:

газета “The Minsk Times” (электронная версія размешчана на сайце www.sb.by/topic/Gazeta_The_Minsk_Times);

часопіс “Belarus. Belarus” (<http://belarus-magazine.by/en.php>);
часопіс “Belarusian Economy” (http://econ.belta.by/econom_eng.nsf/).

Акрамя таго, тыя, хто жадае азнаёміцца з англомоўнымі навінамі з Беларусі, могуць выкарыстоўваць інфармацыю, якая размешчана ў структуры наступных беларускіх вэб-ресурсаў:

<http://www.belarus.by/en> - нацыянальны інтэрнет-партал Рэспублікі Беларусь, на якім прадстаўлена інфармацыя аб Беларусі для тых, хто цікавіцца нашай краінай, яе турыстычнымі аўектамі, гісторыяй, культурый і эканамічнымі патэнцыялам;

<http://www.president.gov.by/en/press10675.html> - раздзел, які прысвечаны гісторыі і культуры, на афіцыйным сайце Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь;

<http://www.tvtv.by/eng> - англомоўная версія сайта Нацыянальной дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь;

<http://news.belta.by/en> - інфармацыйны партал УП “БелТА”;

<http://www.mfa.gov.by/en> - сайт Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;

<http://www.belintourist.com/eng> - англомоўная версія сайта нацыянальнага туроператора

Рэспублікі Беларусь “Белінтурыст”;

<http://eng.belanostourism.by/> - англомоўная версія сайта

УП “Нацыянальнае агенцтва па турызму Рэспублікі Беларусь”;

<http://un.by/en/aboutbelarus/culture/> - раздзел абл беларускай культуры на сайце Прадстаўніцтва ААН у Беларусі.

Разам з тым Ваша прапанава будзе ўлічана ў ходзе разгляду пытанняў рэалізацыі дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі.

Начальнік галоўнага ўпраўлення па работе са зваротамі грамадзян і юрыдычных асоб
С.І.Буко.

ISSN 2073-7033

85 гадоў з дня нараджэння Івана Навуменкі

НАВУМЕНКА Іван

Якаўлевіч (16.2.1925. г. Васілевічы Рэчыцкага ра-на - 17.12.2006 г.), беларускі сав. пісьменнік і літаратуразнаўц. Акад. АН БССР (1980; чл.-кар. 1972), Д-р філал. н. (1969), праф. (1971). Засл. дз. нав. БССР (1978). Скончыў БДУ (1950). Удзельнік Вялікай Айч. вайны. Працаўаў у рэдакцыях газ. «Бальшавік Палесся» (1945-51, Мазыр), «Звязда» (1951-52). З 1954 на кафедры бел. л-ры БДУ, з 1973 дырэктор Ін-та л-ры АН БССР, з 1982 віцэ-прэзідэнт АН БССР. Друкуючыся з 1955. Першы зб. апавядання «Семнаццатай вясной» (1957) у рамантычна прыўнятых фарбах адлюстраваў духоўны свет і лёс юнацтва, што парадзіліся пасля Кастр. рэвалюцыі і выхойвалаўся ў сав. час, іх перадваеннае жыццё і цяжкія выпрабаванні, што выпалі на іх долю ў гады вайны. Гэта арганічная для пісьменніка тэма, атрымала развіццё ў зборніках апавяданняў «Хлопцы-равеснікі» (1958), «Таполі юнацтва» (1966, промія Ленінскага камсамолу Беларусі 1967). Паралельна ствараліся апавесці «Снегань», «Мой сябар Пятрусь», «Пераломны ўзрост» (усе 1958), «Трымцэнне дубовага лісця» (1962), «Бульба» (1964), «У бары па світанні» (1971) і інш., у якіх праблема становлення характру чалавека, яго жыццёвых каштоўнасцей вырашалася аўтарам на матрыяле вайны і ў абсягу

сучаснасці. Раманы «Сасна пры дарозе» (1962), «Вечер у соснах» (1967), «Сорак трэці» (1973) падсумавалі папярэдні маст. досвед аўтара па стварэнні шырокай, эпічнай насычанай карціны жыцця і барацьбы ў жорсткіх умовах ням.-фашистычнай. Трылогія ўражвае маштабнасцю думкі, вастрыней пастаноўкі праблем гуманізму, шырокімі сац.-філас. абавязкі. Аповесці «Развітанне ў Кавальцах» (1974), «Апошняя восень» (1976), «Замяць жаўтаплісця» (1976), «Інтэрнат на Нямізе» (1978), многім апавяданням уласціва глыбокае асэнсаванне рэчаіснасці з сац. і магнітнага пункта гледжання, выяўленне духоўнага патэнцыялу асобы. Герой Н. 70—80-х г. глыбей разважае, усведамляе сэнс жыцця, складаныя ідэалагічныя, эканам., экалагічныя праблемы сучаснага свету. Пра гэта сведчыць раманы «Смутак белых начэй» (1979), «Летуценек» (1984) і п’еса «Птушкі між маланак» (1982). Яны, як і многія папярэднія творы, блізкія да жыццёвага досведу аўтара. Пісьменнік сцвярджае героя актыўнага і дзеяніага, які ўва-слеў ў сабе гуманіст. першасноўныя нашага грамадства, лепшыя спадзяянні чалавечтва, веру ў яго будучынню. Аўтар аповесці для дзяцей «Вайна калія Цітавай копанкі» (1957). У манаграфіях «Янка Купала. Духоўны воблік ген-

роя» (1967) і «Якуб Колас. Духоўны воблік героя» (1968), адзначаных Дзярж. прэміяй БССР імя Я. Коласа 1972, працах па гісторыі бел. л-ры «З глыбінь жыцця» (1960) і «Пісьменнікі-дэмакраты» (1967) разглядае канцепцыю чалавека і свету ў бел. л-ры. Творы Н. перакл. на рус., укр., лат., польск., белг., ням., франц. і інш. мовы. Дэп. Вярх. Савета БССР (з 1985). Старшыня Вярх. Савета БССР (з 1985).

З мэтай увекавечання памяці народнага пісьменніка Беларусі Навуменкі Івана Якаўлевіча пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 6 красавіка 2009 г. №422 пералік імянных стыпендиі для студэнтаў устаноў, што забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі, дапоўнены стыпендыяй імя І.Я. Навуменкі. Стыпендыя прызначаецца і выплачваецца студэнтам філалагічнага факультета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

65 гадоў Яўгену Сахуту

САХУТА Яўген Міхайлавіч (н. 15.2.1945, в. Вечатарова Стайбцоўскага ра-на), мастацтвазнаўц. Доктар мастацтвазнаўства (1996). Пра-

фесар (2004). Дзяржаўная прэмія Беларусі 1996. Скончыў Віцебскі педагогічны інстытут (1972). З 1975 у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору Нац. АН Беларусі, адначасова ў 1985-91 галоўны рэдактар часопіса «Мастацтва Беларусі». Да следуе тэорыю, гісторыю і сучасныя стан бел. нар. дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і нар. мастацкіх промыслов. У наўковых працах нар. дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і мастацкіх рамастыў падае ў цеснай сувязі з фальклорам, нар. звычаямі, абрадамі, песнямі і інш. Аўтар публікаций пра нар. мастацкія рамастыў: кавальства, вышынку, пісанкі,

З УВАГАЮ ДА МАСТАЦКАГА СЛОВА

“Лінгвістычны аналіз тэксту” – так называецца чарговая кніга прафесара Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы І. Лепешава, якая нядайна выйшла ў выдавецтве “Вышышшая школа”. На лінгвістычным рахунку аўтара гэта дзесяты дапаможнік з грыфам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Як і ўсе яго папярэднія кнігі (а іх ажно 40!), гэтая таксама вызначаеца скрупулёзным аналізом фактывічнага матэрыялу, бездакорным стылем, аргументаванасцю высноў.

Дапаможнік напісаны ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай “Лінгвістычны аналіз тэксту” (Мн., 2003), у якой слушна сказана, што гэты курс сярод мовазнаўчых дысцыплін, якія выкладаюцца на філаграфічных факультэтатах ВНУ Рэспублікі Беларусь, “займае адно з важных месцаў у сістэме падрыхтоўкі будучых настаўнікаў-філографаў. Навыкі лінгвістычнага аналізу неабходны настаўніку і на ўроках літаратуры пры каментаванні мастицкага тэксту, і на ўроках развіцця маўлення, і пры падрыхтоўцы да ўрока па мове, калі трэба падабраць адпаведныя ілюстрацыйныя матэрыялы” (с. 22).

Вучэбных дапаможнікаў па гэтай лінгвістычнай дысцыпліне, якія адзначана ў памянёнай праграме (с. 27), вельмі мала, і ўсе яны шматгадовай даўнасці (1975, 1981, 1992 гг.). Тому кнігу І. Лепешава варта толькі вітаць. Чытаючы яе, увесь час адчуваеш выдатную дасведчанасць аўтара ў праблеме вывучэння і даследавання мовы мастицкіх тэкстаў. Як вядома, ён мае багаты, больш за 30-гадовы досвед выкладання лінгвістычнага аналізу тэксту на філаграфічных факультэтэце, апублікаваў дзесяткі артыкулаў па названай праблеме, а таксама дапаможнік для настаўнікаў “Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора” (Мінск: Нар. асвета, 1981. 160 с.) і для студэнтаў “Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора” (Гродна: ГрДУ, 2000. 124 с.).

Аўтар вызначае лінгвістычны аналіз мастицкага тэксту як вытлумачэнне разнастайных маўленчых фактаў, каментаванне “моўных цяжкасцей”, паслядоўнасці. Грунтоўнаму апісанню гэтых разнавіднасцей апраўдана папярэднічае разгляд розных відаў аналізу літаратурнага твора: літаратурразнаўчага, тэксталагічнага, лінгвістычнага і стылістычнага. Адзначаеца, што асноўнае месца займае літаратурразнаўчы аналіз, які прадугледжвае разгляд тэм, ідэі, сюжэту, жанру, кампазіцыі, моўнавыяўленчых сродкаў і. д. мастицкага твора. На прыкладзе аднаго пракаічнага твора (апавядання М. Лынькова “Андрэй Лятун”) паказана істотная розніца паміж лінгвістычным і стылістычным аналізамі, якія нярэдка змешваюцца. Задача стылістычнага аналізу – “вызначэнне асаблівасцей аўтарскага стылю, прыёмаў індывідуальна-аўтарскага выкарыстання моўных сродкаў” (с. 31). У названым вышэй апавяданні М. Лынькова, напісаным у рамантычным стылі, да найважнейшых стылёвых асаблівасцей, паводле І. Лепешава, адносяцца наступныя: рытмічнасць аповеду (асабліва ў маналогах), гіпербалічнасць, паўторы сінанімічных слоў і словазлучэння, інверсія. Стыліс-

тычны аналіз, залежна ад спецыфікі твора, можа ўключаць і іншыя пытанні стылістыкі: выкарыстанне канструкцый, пабудаваных паводле прыёму сінтаксічнага паралелізму, роля граматычных катэгорый і. д.

У дапаможніку вызначаеца месца лінгвістычнага аналізу сярод іншых відаў аналізу: “з’яўляеца, як правіла, першаасновай, першай ступенню пры вывучэнні мастицкага тэксту” (с. 34). Паказана, што ў адных выпадках лінгвістычны аналіз выкарыстоўваецца як асноўны, а ў іншых – разам з літаратурразнаўчым аналізом.

Зыходзячы з тэзіса, што “гісторызм – аснова правільнага, навуковага разумення з’яў” (В. Вінаградаў), аўтар асобныя параграфы прысвячае рэальна-гісторычнаму каментару і прынцыпу гісторызму пры ацэнцы моўных фактаў.

Рэальна-гісторычны каментар – “этага тлумачэнне забытых імёнаў, фактаў, падзеяў, якія ўпамінаюцца ў творы, расшыфруючы магчымых аўтарскіх намёкаў, паказанне кропніц літаратурных і іншых яўных і прыхаваных цытат і. д.” (с. 35). Напрыклад, пры чытанні трагікадэй І. Купалы “Тутэйшы” сустракаюцца разнастайныя моўныя факты, якія вымагаюць абавязковага каментавання. У дапаможніку прыводзіцца такі факт. Мікіта Зносак перад прыходам “новых акупантў” змяняе тое-сёе “у хатніх абставінах”, “пераварочвае абрэзы”. Бачачы гэта, Янка Здолнык пытается: “Цікава толькі, як гэта вы з сваім апошнім саўбураўскім становішчам дапасуецеся да самай навейшай палітычнай сітуацыі, што круціца ўжо каля Пярэспы” (с. 36). Каментару патрабуюцца слова саўбураўскі і Пярэспа. Як паказываетацца ў дапаможніку, прыметнік саўбураўскі ўтвораны ад назоўніка саўбур – савецкі буржуй. Што да Пярэспы, то аказываетацца, так у пачатку XX ст. называлі паўночна-заходнюю ўскраіну Менска.

Прынцыпу гісторызму належыць прытрымлівацца пры разглядзе разнастайных моўных фактаў. Так, у § 5 разгледжаны не толькі лексічныя, фразеалагічныя і прыказкавыя анахронізмы, але і ўстарэлыя слова, якія, у адпаведнасці з прынцыпам гісторызму, у адных выпадках павінны кваліфікаўвацца як гісторызмы ці архаізмы часу, а ў іншых – як устарэлыя слова стылістычнага ўжывання.

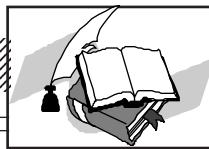
У дзесяці асобных параграфах паказана, як лінгвістычна аналізуецца, каментавацца розныя “моўныя цяжкасці”, што даволі часта сустракаюцца ў мастицкіх творах і існаванне якіх абумоўлена эстэтычнай функцыяй. Гэта: слова з сэнсавым прызначэннем, разгорнутыя метафоры, абыгранныя слова, амонімы і сумежныя з імі паняцці, спецыфічна выкарыстаныя змененіемі, фразеалагічныя, прыказкі, іншыя маўленчыя з’яўы мастицкага тэксту. Грунтоўна апісаны асаблівасці вершаванага маўлення. Усе прааналізаваныя з’яўы ілюструюцца прыкладамі, самастойна адшукаюцца аўтарамі у выніку ўважлівага прачытання вялікай колькасці твораў беларускай мастицкай літаратуры, найперш хрэстаматыйных ці тых, што рэкамендуюцца для самастойнага

чытання.

Істотнае месца ў кнізе займае параграф “Спецыфіка мовы мастицкай літаратуры”. Тут упершыню ў нашым мовазнаўстве апісана спецыфіка мастицкага маўлення, паказана, што мова мастицкай літаратуры – з’ява іншага, больш складанага парадку ў параўнанні з функцыональнымі стылямі літаратурнай мовы. Гэта спецыфічнасць адлюстроўвана і на дзвюх схемах. Дарэчы, у дапаможніку ёсьць схемы і ў іншых параграфах.

Паказана, што адна з асаблівасцей мастицкага маўлення – наўясць у ім пазалітаратурных моўных сродкаў. Яны разгледжаны ў асобных параграфах, прысвечаных дыялектычным, прафесійным і жаргонным словам, аўтарскім неалагізмам, індывидуальна-аўтарскім запазычанням з іншых моў. Тут шэрштага новага, арыгінальнага, не разгляданага ў іншых мовазнаўчых працах.

Варта цалкам пагадзіцца з пераканаўчымі аргументаванымі заўвагамі наўясці практывы “Паўзроўневы від лінгвістычнага аналізу” (В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другай часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”) і два паэтычныя (верш Я. Купалы “Час!”, байка К. Крапівы “Дыпламаваны Баран”). Асобна, у канцы другой часткі, прапануецца для самастойнага каментавання верш Р. Бардуліна “Чакалі” – з заданнямі і дадатковым дапаможным матэрыялам. Згаданыя вышэй творы прааналізаваныя цэласны лінгвістычны аналіз чатырох асобных твораў. Два з іх драматургичныя (камедыя В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта”, драма К. Крапівы “Партызаны”)

ПЯЦІБОРСТВА: ПРА ГЕРАІЧНАЕ І ДРОБЯЗНАЕ...

13 студзеня ў Магілёве прайшло ўжо дзесятае па нумары "Беларуское пяціборства". На гэты раз арганізатары, і я асабіста, былі прыемна здзіўлены павелічэнню колькасці яго ўдзельнікаў на трэць у параўнанні з мінулым годам, паспаборніцаць за прызы і дыпломы "Беларускага пяціборства" прыйшлі 36 самых таленавітых навучэнцаў школ,

класнікі. Іх прымаюць, бо адзін з прынцыпаў арганізатораў: адкрытасць спаборніцтва. Але восьмікласнікі раней ніколі не прэтэндавалі на прызы месцы. І на гэты раз двум восьмікласнікам было дазволена пазмагацца з больш дасведчанымі і больш адукаванымі юнакамі і дзяўчатамі. І – о, дзіва! – упершыню перамога дасталася навучэнцы 8 класа.

гісторыі Беларусі, ацэнены журы найвышэйшым балам, што бывае даволі рэдка ў гэтай намінацыі, а Юрэс Ананіч атрымае спецпрыз за лепшы адказ на пытанне па беларускай літаратуре.

Перад пачаткам пяціборства была праведзена кніжная латарэя: у парадку лёсання кожны ўдзельнік мог выбраць сабе дзве кнігі з тых,

аспіранты.

– Як на "Беларускім пяціборстве" ацэнъваецца валоданне вучняў беларускай мовай? Наколькі аб'ектыўным з'яўляецца выступлены бы?

– Пры падліку балаў за мову выкарыстоўваецца формула, якая дазваляе вылічыць шчыльнасць памылак. Гэта фармалізаваны крытэрый, у пэўнай ступені аб'ектыўны. Аднак не ва ўсіх сітуацыях ён з'яўляецца для нас дастатковым, паколькі арыентаваны найперш на вызначэнне ўзроўню пісьменнасці, а багаце маўлення пакідае па-за ўвагай. Інакш кажучы, ўдзельнік з абмежаваным лексічным запасам, што дапускае мала памылак, можа атрымаць такі ж бал, як вучань з багатым маўленнем, што зрабіў крыху больш памылак. Граматнасць і багаце маўлення – гэта толькі складнікі ведання мовы, ні адзін з іх паасобку не дае магчымасці ацаніць валоданне мовай. Тому пры вызначэнні пераможца, а tym больш пры прысуджэнні прыза за мову журы ўлічвае не толькі граматнасць, якая знаходзіць адлюстраванне ў балах, але і моўнае афармленне адказаў. І вось тут важную ролю адыгрывае думка члена журы, які ацэнъвае мову. Такое ацэнъванне я лічу настолькі аб'ектыўным, наколькі гэта магчыма ў дадзенай сітуацыі. Дарчы на гэты раз спецпрызы за мову прысуджаны спаборніцы, у якой не самы высокі бал у гэтай намінацыі, журы пагадзілася ўлічыць багаце маўлення. Тому застаецца проблема знайсці больш падыходную формулу ацэнкі мовы.

– "Беларуское пяціборства" распачыналася як матэматычная алімпіяды на

Насія Жыркевіч

што будзе неабходным для далейшага навучання. Тому ўзровень агульной эрудыцы даволі невысокі. Пры складанні заданняў па беларускай літаратуре аўтары не выходзяць за межы школьнай праграмы, пытанні датычацца толькі найбольш знакамітых асоб, імёны якіх павінен ведаць кожны беларус. Я дакладна могу сказаць, што гэта пытанні не алімпіяднага ўзроўню. Тым не менш, на апошніх чатырох пяціборствах выдатных адказаў на літаратурныя пытанні не было. Колькасць вучняў, што не адказаюць на пытанне зусім або даюць няправільны адказ, кожны раз значная.

– Наколькі рэальны падаецца Вам перамога ў "Беларускім пяціборстве" спаборніка, які не ведае матэматыкі?

– Я думаю, што тэарэтычна магчыма перамога філогага. Найбольшай колькасцю балаў традыцыйна ацэнъваюцца веды вучняў па матэматыцы і па мове. Астатнія пытанні каштуюць менш. Тому здольны філогаг мае не менш шанцаў перамагчы, чым здольны матэматык. І таксама не называлі.

– *Калі адбудзеца ўзнагароджванне пераможцаў?*
– Не хутка, недзе ў лютым. Да гэтага ў нас яшчэ шмат працы: зрабіць фотаздымкі ўдзельнікаў, змакетаваць і раздрукаваць дыпломы і ўхвалы на лістах – напісаць кожнаму ўдзельніку ліст з паведамленнем аб тым, колькі балаў па кожнай намінацыі ён зарабіў і якія памылкі допусціў.

– *А навошта гэта рабіць? Можна ж проста патэлефанаваць і паведаміць вусна. Будзе хутчэй.*
– Так, было б хутчэй. Але трэба глядзець глыбей. Людзі зараз кантактуюць праз тэлефон ці кароценькім элекtronным тэксцікамі. Я ўпэўнены, што сярод 36 спаборнікаў наўрад ці знойдзецца такі, хто бы атрымаў хача б адзін паштова ліст. І раптам такі ліст прыходзіць. А праз многа год гэты чалавек, расказаючы ўнуку пра сваю маладосць, успомніць, што першы ў жыцці паштова ліст ён атрымаў на беларускай мове. Жыццё наша рэгулюеца не герайчнымі ўчынкамі, а дробязмі. Герайчныя ўчынкі здараюцца рэдка. А дробязмі кожны дзень дзесяткамі. І раптам праз пэўны час выявіцца, што адна з гэтых дробязмі адыграла вельмі значную ролю ў лёсеч чалавека. Няхай наша дробязь будзе такой.

– *Зміцер Савіч, Магілёў.*
– Так, было б хутчэй. Але трэба глядзець глыбей. Людзі зараз кантактуюць праз тэлефон ці кароценькім элекtronным тэксцікамі. Я ўпэўнены, што сярод 36 спаборнікаў наўрад ці знойдзецца такі, хто бы атрымаў хача б адзін паштова ліст. І раптам такі ліст прыходзіць. А праз многа год гэты чалавек, расказаючы ўнуку пра сваю маладосць, успомніць, што першы ў жыцці паштова ліст ён атрымаў на беларускай мове. Жыццё наша рэгулюеца не герайчнымі ўчынкамі, а дробязмі. Герайчныя ўчынкі здараюцца рэдка. А дробязмі кожны дзень дзесяткамі. І раптам праз пэўны час выявіцца, што адна з гэтых дробязмі адыграла вельмі значную ролю ў лёсеч чалавека. Няхай наша дробязь будзе такой.

У зале "Пяціборства"

гімназій і ліцэяў Магілёўшчыны. Можна меркаваць, што гэтае спаборніцтва стала даволі вядомым сярод навучэнцаў і цікавым для іх.

Зараз, на вялікі жаль, сістэма адкукацыі ў нашай краіне збудавана так, што вучням няма вялікай патрэбы вучыць і ўдасканальваць беларускую мову ў школе, каб працягнуць адкукацыю ў цалкам беларускім каледжы, ці ўніверсітэце, бо такіх, на жаль, праста няма. Тому валоданне роднай мовай не з'яўляецца для іх прыярытэтным. Іткы не менш моладзь ўдзельнічае ў "Беларускім пяціборстві".

У гэтым годзе магілёўцаў было амаль у два разы больш, чым прадстаўнікі іншых рэгіёнаў. Магілёўшчыны, але, як ні дзіўна, бо такое ўпершыню, сярод трох галоўных пераможцаў магілёўцаў няма. Ці ўзровень адкукацыі ў абласным цэнтры спаўзае ўніз, ці наадварот павышаеца ўзровень адкукацыі ў рэгіёнах?

На статусе пяціборства ўдзел у ім могуць прымаць навучэнцы 9-11 класаў. Калінікі паказваюцца тут і восьмі-

з даволі істотным адрывам ад другога месца перамогу атрымала **Жыркевіч Насія** з Барысавскай гімназіі № 3, яна ж некалькімі гадзінамі раней перамагла і на абласной матэматычнай алімпіядзе. Дзве такія перамогі за адзін дзень – гэта цікавы паказнік, кіпер вышэйшым навучальным устанавам трэба змагацца, каб прыцягнуць гэтае таленавітае дзіця ў шэрагі сваіх студэнтаў.

Насія паказала лепшыя вынікі ў дзвюх намінацыях і атрымала спецпрызы за лепшы адказ на пытанне па прыродазнаўстве і за лепшую мову. У анкете

што сабралі валанцёры ТБМ. Там бытлі кнігі на беларускай і на рускай мовах. Цікава, што беларускамоўныя кнігі з'яўліся даволі хутка, нават падысконці атрымаліся некалькі рускамоўных кніг.

Журы правярала працы ўдзельнікаў да позняга вечара. Дачакаўшыся вынікаў, я задаў некалькі пытанняў сябрам журы:

Ігару Пушкіну, кандыдату гістарычных навук, дачэнтунівіністу ўніверсітэта харчавання.

– Які раз вы працуеце ў журы пяціборства і ці лічыце гэту справу карыснай?

– Працую другі раз і лічу гэты праект вельмі значным, бо любая справа, скіраваная на родную мову, тым болей на моладзевай ніве, з'яўляецца неабходнай і карыснай для будучыні Беларусі. І то, што вучні, нават слаба валодаючы беларускай мовай, прыходзяць ўдзельнічаць у такай справе, абнадзяўвае.

– Якія ўражанні пакінула апошняя пяціборства?

– Радуе, што ўдзельнікі стала болей, чым у мінультым годзе. Што ж тычыцца адказаў на гістарычнае пытанне, то можна адзначыць, што веды ў гісторыі сваій краіны слабеюць. Найперш гэта тлумачу тым, што зараз гісторыю Беларусі не вывучаюць як асобыні прафесія, і наша гісторыя стала малосенкай часткай усеагульнай гісторыі. Але ж вось знайшоўся вучань, які даў на дзіва дакладны і поўны адказ, я з задавальненнем паставіў яму найвышэйшы бал. Такім хлопцамі і дзяўчынамі ўратуемся.

Алене Асадчай, настайніцы беларускай мовы,

Віталій Верашчагін

беларускай мове. Сёння ўдзельнікамі пратануцца пытанні яничэ па трох дысыплініах. Аднак пяціборства па-ранейшаму ў першую чаргу арыентавана на здольныя матэматыкі. Ці ўлічваеца гэта пры складанні заданняў па беларускай літаратуре? Ці былі выдатныя адказы на літаратурныя пытанні?

– На маю думку, ўдзельнікі "Беларускага пяціборства" выяўляюць агульную тэндэнцыю развіцця школьнай адкукацыі: дзеці вучаніць толькі тое, што ім здаецца патрэбным,

Зміцер Клепча

